

જાનામે ખુદા.
શ્રી ખટાઉ પારસી નાટક મંડળી.

સર-ફરોશ.

નાટકનો ટુંક સાર તથા ગાયનો.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર:—જે. કાવસજી ખટાઉ.

ડીરકટર-મી. અમુત્તાલ એહમદુલ્લા શાહ
હાલ મુ. શાન્તિભુવન થીએટર-અમદાવાદ.

નાટક રચનાર,
મુનસી અબદુલ લતીફ “શાહ”.

આવૃત્તિ ૪ થી.

પ્રત ૨૦૦૦

સને ૧૯૨૧.

શા. ગીમનજી ગોકળદાસે છાપ્યો શ્રી જૈન એડવોકેટ
પ્રોન્ટીંગ પ્રેસ લીકાટા—અમદાવાદ.

ફીમલ ચાર આના.

સ. ૧૯૧૧ ઇસ્વીસ ખાલી રાખટ તથા ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા
આકટ મુજબ આ ખેસ રજીસ્ટર કરેલો છે.

૮૭૨૮

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ સંગ્રહ

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૭૪૧ વર્ગીક .

પુસ્તકનું નામ સરસ્વતી

વિષય ૨૪૬૮:૨-૪ ૩૬૮

નાટકનાં પાત્રો.

પુરૂષ પાત્રો.

શાહે બાબીલ—એક અગ્રણ્ય પરસ્ત શાહ.

એલોરસ—બાબીલનો પરદેશ ખાતાનો વજીર.

શૌકત—શહેરે શીલીસટાઈનનો એક આગેવાન રઈસ.

કૌકબ—શૌકતનો વડો બેટો પોતાની કોમનો વીરોધી.

અઝમલ—શૌકતનો નાનો બેટો એક વકીલ કોમ અને મહ-
ઝબ પર સર આપનાર.

સાફીબ—એક ખાંદાની ઈસરાઈલ કૌકબનો દોસ્ત.

સેમ્યુઅલ—એક વફાદાર ઈસરાઈલ કૌકબનો દોસ્ત.

મરકાંન—એક લોભી અને લુચ્ચો બહુગર.

જગલોલ—એક ઘરડો ખુબક રેસકોર્સનો ક્રીડો.

મજનુ—એક ઉઠાવગીર બેકી.

સ્ત્રી પાત્રો.

અઝરા—શૌકતને ત્યાં ઉછરેલી એક મા બાપ વીનાની ઈસરા-
ઈલ છોકરી અઝમલની મંગેતર પાછળથી મોહરદાર

ફરહા—સાફીબની મોહરદાર ખુબસુરતીનો નસુનો પાછળથી
મોહરા નામ ધારણ કરી શાહે બાબીલ અને એલો-
રસની યઈ રહેલી માશુક.

લયલા—અઝમલની જવાન પરણેતર મજનુનો શીકાર.
સ્થલા—બાબીલ અને શીલીસટાઈન.

દીપ્તાચો.

આગલો જમાનો.

શયરે.

કહરમે ઉનકી નીચ હે બેદીબાબ આનેકે હમ
અય મેરી કાસમત સંબલગ ઇન્કેલાબ આનેકે હમ.

અસલ જમાનામાં બાબીલ (બાબીલોન) શહેર શાહે અને ત્યાંના રાજકારોમારીઓ અપશો અસરત તથા મદીમાં જાંદગી જશર કરી પોતાના તામા હેકલના મુલક શીલીસટાઇનનો ઇસરાઈલ કોમ ઉપર હર તરફનો બુલ્લન ગુજારી તેઓપર મનના ત્રામ કુળતા હતા. શીલીસટાઇનની ગરીબ પણુ ઇમાનો ઇસરાઈલ કોમ આવા આવા જુલમ ખમતા કંટાલી ગઈ હતી અને હરખાતે તેઓની વડુ બેદીબોની અસમત ધારીમાં જણાતી હતી આ કામના ચોકસ આગેવાનો પોતાના નારદોશ કામને આ જુલમમાંથી મુક્ત કરવા એક મોટી મીટીંગ ભરે છે તે મીટીંગમાં તેઓ એવા ફરાવ કરે છે કે આપણી કામના એક બહાદુર જવાનને શાહે બાબીલ પાસે મોકલવો અને અમારી ઉપર ગુજરતા સીતમેની ફરીયાદ કરી આપણી ગરીબડા કામને ગુલામગીરીના બંદમાંથી છોડવવી.

હોકત નામના એક ઇસરાઈલ પ્રેસીડન્ટનો નાનો પણુ બહાદુર બેટા અજમલ આ કામ કરવાનું બીકું ઝડપે છે અને પોતે બાબીલ જવાની રજા મંગિ છે તે મક્રમપણે જણાવે છે કે જો શાહે બાબીલ આપણી સમજવટથી નહીં જ માનશે તો આપણે એક ચોક્કાક જંગ કરીને બી અમારી કામને આ હવવાની જુલમમાંથી છોડવીશું બાબીલ જવા પહેલાં ફોજી ઉમ્મીદવાન આપવા તેને કામ જવા પહેલાં પોતાની અસમત અજાને ધોળવા જમાલે બસ અહીં અધી આપણા નાટકની શરૂઆત થાય છે.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ પહેલો-ધંધર સ્તુતી.

પ્રવેશ બીજો.

મૌહતના મહેલને લગતો બચીગો.

મા વીનાની અજરા કે જેને ચૌકતે પાલી પોલી મોટી કસી પોતાનેજ ત્યાં ઉઠેરેલી તે બગીચામાં ફરતી માલમ પડે છે. ચૌક-તનો નાનો બેટો અજમલ હસરામલ કામ ઉપર ગુજરતા સીત-મેને અટકાવવા તેઓની અને તેઓના વતનની બહેનરીને મારે આગે રોમ ઉપડી જવાનો છે પણ ત્યાં જગ પહેલા તે પોતાની માથુક અજરા કે તેઓ એક બીજને નાનપણથી ચઢાતા શીખીઆ છે તેને એક છેલ્લી મુલાકાત આપવા બગીચામાં આવે છે અજરા આ ગમખવાર ખમર સાંભળી ધણીજ દીવગીર થાય છે અને અજમલને તેને છોડી નહી જવાની ધણીજ આજીજ કરે છે પણ વફાદાર અજમલ પોતાની કામ અને દેશને ખાનર આપેલું વચન નહી તોડતાં પોતાની માથુક અજરાને રડતી તવલતી મુકી પો-તાના ઉજવતા મહેબતના ભોત્રે રોમ ઉપડી જાય છે બનેની છેલ્લી મુલાકાત અજરાનો વીલાપ.

પ્રવેશ ત્રીજો.

સાકીમનાં મકાંનને લગતું કમપાઉન્ડ.

પુખસુરત ફરકા પોતાને ઓલાદ ન થવાથી પોતાની એ હાલ ત ઉપર અફસોસ ફરતી દેખાય છે ફરકા એક ધણીજ પુખસુરત પણ કમ સમજ ભોલી અને ઉતાવળી સ્વભાવની એક ખાનદાના હસરામલ છોકરી છે એક વખત ઉપર ચૌકતનો વડો બેટો કાંકગ તથા તેનો વફાદાર દોસ્ત સાકીમ એ બન્ને જણા આ છોકરી ઉપર આશક હતા પણ આખીર સાકીમ તેમાં ફાગ્યો અને ફરકા સાથે પરણી ગયો આથી નોંચ અને બદલેલ કાકળની છાતીમાં

સાકીય તથા તેની પરજીવર માટે વેરનો જનુન કરે વહેતો થયો અને તે આ નીરદોષ જોડાના સંસાર સુખનું સત્યાનાથ વાલવા તથા રહ્યો હતો અને આખર તે તક આજે તેને મળે છે ફરકાને પોતાની ઓલાદ વચ્ચે હાથ ઉપર અફસોસ કરતાં તે સાંભળે છે અને તે તકનો લાભ લઇને ફરકાને સમજાવે છે કે તારો વર વર માટે લોકોમાં ધણીજ બદમાશ કરે છે અને તુંને વાંઝણી ઓલાદ વીગેરે પ્રલકાષો આપે છે બોલો અને કમ સમજ ફરકા આ 'મધું ખડું' માની પોતાના ધણીની આવી જાણની ઉપર કામાડોલ સ્થીતીમાં અફસોસ કરે છે બદમાશ કાક્ય તેને પોતાની સાથે બાળીશ નાસી આવવા પ્રમથાવે છે અને ત્યાં તેને દરેક રીતનું સુખ આપવાની લાલચ દેખાડે છે, કમસમજ અને ઉતાવળી અબલા લે પાપીની નીચ માંગણી કણુલ કરી તેજ રાતે તેની સાથે બાળીશ નાસી જવાનો કસદ કરે છે અને કાક્ય તેણીને આગલથીજ બાળીશ તરફ જતાં એક કાફલા સાથે રવાના કરી દે છે સાકીય પોતાના ધરમાં ફરકા નહીં હોવાથી અફસોસ કરતો આવે છે અને પોતાના દોસ્ત કાક્ય આગલ જાહેર કરે છે કે તેની ઔરત તેનું ચક્રાન હોડી ચાલી ગઇ છે તેને શક પડે છે કે ફરકા બાળીશ નાસી ગઇ છે માટે તે તેની શોધમાં બાળીશ આવવા મીનત કરે છે બદમાશ કાક્ય પહેલાં તે ફગલાઇ જાય છે પણ પછી એનો ખી કોટા ત્યાં કાઢી નાખીશ એવો વીચાર કરી સાકીય સાથે બાળીશ જવાનો તૈયાર થાય છે.

પ્રવેશ ચોથો.

મુખ્યપત્રનું માનીતું પ્લેકાઉસ.

મજનું નામનો એક ઢાંગી અને જુગારી પ્લેકાઉસના તાકા પર ઉભજજ અને હૈયાનાં ફુટેલા અભારી લોકોને રેસનો દીપ આપતો નજરે પડે છે તેનાં શીઘ્રરમાં જગલોલ નામનો એક સોખીન છુટો પણ સપકાય છે. મજનું લોકોને બનાવી બેઠાવી બોલી દીપો આપી પકસા બોલાવી તેઓને વોદાય કરે છે તેઓની અકલમંદીપર મજનુંની મથકરી.

પ્રવેશ પાંચમો.

મહાલક્ષ્મી રેલ ઠેકા.

રેસના શોખીનોની દોડ ધામ કમાવાની દોડ દોડી કરતાં જુદો જમલોલ કોઇ બીજા સખસ સાથે અથડી પડી મારા મારી ઉપર ઉતરી પડે છે મજનું મીયાં બહાર પડે છે અને એક હાથે સાંભાવાલાનું મજનું સહાધથી સાફ કરી બીજે હાથે જુદા જમલોલને છોડવે છે રેસના ઘોડાઓ છુટે છે અને મજનુંએ આપેલા ઘોડામાંના એક ઘોડા આસાનીથી છુતી જાય છે આથી જમલોલ મીયાં એક મારી રકમ કમાઇ છે અને બંને વચ્ચેની તીની ગાંઠ મજનુંને અને છે વલી મવાલી મજનુંને જમલોલ પોતાને ધરે જમવા તેડે છે મજનું આનાકાનીથી જુદાની હાવન કમુદ કરે છે.

પ્રવેશ છઠો.

બાબીલ શહેરનું એક મુસાફરખાનું.

જે મુસાફરખાનામાં ફરહાએ ઉતારો લીધો છે ત્યાંજ કોંકમ અને સાકીય ઉતારો લીધો છે બદમાશ કોંકમ બોલી ફરહાને બહેકાવે છે કે તારો ખાવીંદ તારી શાધમાં અને તુંને કતલ કરવાં અહીંઆ બાબીલ આવી પહોંચ્યો છે ફરહા આ સંભળી ધણીજ એકે છે અને પોતાના જાનની સલામતી ખાતર તે શહેર છોડી અનજાના મુલકમાં એકલી નાસી જાય છે મરકાન નામનો એક આમીલ હાખીલ થાય છે કે જે જાલાપાલાની દવા રમલ કાલ પંતર મંતર વીગેરે પોતાનું ગુજરાન કરે છે. કરતુકી કોંકમ તેને નાણાની એક મોટી રકમ આપવા કહી સાકીયની આંખમાં એક જતનો જહેરી મુરમો આંજી તેને આંધરો કરી નાખે છે. ચરીત બીચારો સાકીય તુરતજ સમજી જાય છે કે તેની સાથે હવે રમરામાં આવ્યો છે તે આ દમલગાજ દુન્યાનાં દગા અને ફરેમોપર વીલાપ કરતો પોતાના કંગાલ કીસમતને આખીન થાય છે જલ્દીમ મરકાન પોતાનું નીચકમ પુરું કરી કોંકમ પાસે પ-

રામ મારગ આવે છે રૂઝાનું ધુનલું જોઈએ તેને પણ થાપ આપી ઉઘટો તેનેજ મને પડે છે કે હું તો તાઢકે ઇમટેહાન લેતો હતો અને તેનેજ ગુસ્સાના આગી એક સખત જખમ કરી આખીલ ઈશીલીસદાઈન પાછો ઉપડી ગયો છે.

પ્રવેશ સાતમો.

ફીલીસદાઈનમાં શૈક્ષતાનો મહેલ.

અજમલની બુદ્ધાઈમાં અજરાનું દુખી થવું અજમલની તસવીર સાથે હવાઈ પ્યાર ફોકમનું આવવું પોતાનાં નાના ભાઈની મહોબ્બત દીલમાંથી કાઢી નાખી અજરાને પોતાની માથુક ખનાવવાની ફેકટ કોસેષ, અજરાની નફરત, મગરૂર ફોકમ તેને ધમકી આપે છે કે તું જો મારી મારગની કબુલ નહીં કરશે તો હું રાજદરોહી આરોપસર વારંટ કઢાવી અજમલને કેદ કરાવીશ. તોખી જો તું નહીં માનશે તો તેને મારી નંખાવીશ, પ્રેમધેશી અજરા આખર લાગ્યારીએ તે કંગાલ ફોકમની આ માગણી પોતાના વાહલાનો જખ ખચાવ્યા પોતાના જનનો સદકો આપી કબુલ કરે છે ફોકમ ઇમટેહાન રીવાજ મુજબ અજરાના હાથ ઉપર પોતાની મોહોર મારી મલકાતો વીદાય થાય છે એટલેમાં અજમલ ફોજ ઇમટેહાન પાસ કરી રોમથી આવી પહોંચે છે અજરાનો એકરાર અજમલની નીરાસી અજમલ તેની સાથે પ્યાર ભરી ગુફતેગુને બદલે ગુસ્સાથી પેશ આવે છે અને તેને કહે છે કે આજથી તું મારો માથુક નહીં પણ મારા જાપની મંજેતર છે એમ બોલી અજરાને તરછોડી ચાલી ગય છે અજરાની નીવાશી.

પ્રવેશ આઠમો.

જમલોલોલું મકાન.

કુલ જમલોલની જવાન માથુક લયલાનાં નખરાં, રેલુકાં જોતેલા જમલોલ મીઠાની ધમકાઈની લેખા રોજખાની નીવાશે.

મજનુકું મેહમાન બનીને આવી પહોંચવું લયલાને મજનુકા પ્યા-
રના ઇશારા સરવે સાથે ખાના ઉપર.

પ્રવેશ નવમો.

ફીલીસદાર્ધન—શૌકતનું સુંદર દીવાનખાતું.

શાહે ખાખીલ તરફથી ફીલીસદાર્ધનની મહેસુલ વસુલ કરવા આ-
વેલો અને શૌકતનાજ મકાનમાં ઉતરેલો તેનો અવશ પરસ્ત વઝીર
એલોરસ મહેસુલ લઇ આજે પાછો ખાખીલ ઉપડી જવાનો છે
અજમલ પણ આજે તેની સાથે ખાખીલ જવાનો છે અજમલના
પ્રેમમાં દીવાની બનેલી જવાન અજરા પોતાના ધરમના વાલીદ
શૌકતને અજમલને ખાખીલ નહી મોકલવાની મીનનન ગુમરી
કરે છે પણ પોતાની કામ અને દેશની બહેતરી માટે મરી શીટતો
જરૂર શૌકત અજરાની આ મંગણી સ્વીકારવાને લાચારી બહેર
કરે છે. ત્યાં શરીફ બદમાસ કોકમ આવી ચઢે છે અને અજરાને
હજી પણ અજમલની તરફજ ખેંચાતી જોઇને તેણીનીપર ખફા
થઈ તેનો તીરસ્કાર કરે છે અજરા તેની ધમકીઓપર નફરતની
નજરથી જુએ છે. કોકમ એકદમ ગુસ્સે થઇ તેને ત્યાંથી એકદમ
ચાલી જવા કહે છે અજરા તેના હુકમનો અનાદર કરે છે એ-
ટલામાં અજમલ ત્યાં આવી પહોંચે છે અને તે અજરાને ત્યાંથી
ચાલી જરાની એલતેમાશ કરે છે અજરા તેના હુકમને માન
આપી તેના તરફ એક પ્યાર ભરી નીગાહ ફેંકી અંદર ચાલી
જાય છે. કોકમના ગુસ્સામાં વધારો, આગમાં તેલ ભાઇઓ વચ્ચે
મરમાગરમ તકરાર અજમલનો એકસર કે અજરા તેની બહેન
જેવી છે. કોકમનો તીરસ્કાર અજરા સાથે કંઈ પણ વેહવાર રા-
ખતા માલમ પડતાં તેનો જાન લેવાની ધમકી, અજરાની આફ-
તનાક જીંદગી માટે અજમલનો અફસોસ અજરાનું પાછું આવવું
અજમલ ખાખીલ નહી જવા ફરીથી આગ્રહ કરવો. અજમલની
હઠ કોકમનું પાછું આવવું અને અજરાપર ગુસ્સાનો વરસાદ કોક-
મના કમીના કરતુકો ઉપર અજરાનો ખુશ્મો ધીકાર ભરી તક.

સર કરી ચાલી જવું કોકળનું એકદમ તપી જવું, પોતાના આ
જ્યા બાપનો જન લેવાનો કસ કરવું.

પ્રવેશ દશમો.

ફીલીસટાઇન નદી. એક કીનારો.

એલોરસ અને અજમલને બાબીલ વીદાય કરવા સૌકત તથા
કોકળનું બીજ અમીરો સાથે આવવું બંનેનું વીદાય થવું સર-
વેના ચાલી જવા બાદ પ્રેમધેત્રી અજરાનું મરઘાની લેખામર્મા
આતી પહોંચવું કીસ્તી કીનારેથી ઉપડી જરા દુર નીકળી ગએલી
જોઇ નદીમાં નંખાવી દેવું, એલોરસના હસરાઇ ગુલામોની તેણી
ઉપર નજર, અને તેને કીસ્તીપર ઉપાડી લેવી, ટેમલો.

અંક બીજો.

પ્રવેશ પહેલો.

બાબીલ શહેરનો એક બાહર રસ્તો.

આખોનું કામતી નુર ખોલ બેઠેલા ગરીબ સાદાળ બાબીલ
શહેરની ગલી ગલીઓમાં બીજ માગતો નજરે પડે છે. તકલીફી
દુન્યાનાં ફંદ ફરેઓપર તથા પોતાની કમ નસીબ હાલત ઉપર
અફસોસ કરે છે.

પ્રવેશ બીજો.

બાબીલોન.—કુલતો પુલ.

ખુમ્સુરત પણ ભોલી ફરહા હવે બરાબર સમજી ગઇ કે પાપી
કોકળ તેની સાથે ફજો રમી તેને આ અંજના મુલકમાં એકથી
રખાડતી નાંખી તથા તેના નેક ખારીદની આંખો ફોડાવી નંખાવી
પાછો ફીલીસટાઇન બાગી ગયો છે. ફરહા હવે આખા બાબીલ શ-
હેરમાં “ ખુમ્સુરત ગાનારી ઝોહરા ” ને નામથી પ્રખ્યાત થઇ છે.

અમલ પરસ્ત બાપીલોન ખુદ તેમનો શાહ અને વજીર એલોરસ પશુ તેની ખુબસુરતી જોઇ તેના તાબેદાર થઇ રહ્યા છે ખુદ બાહ-શાહે તો તેને મલકાના ખેતામથી નવાજી છે. અને તેના દરેક મુખુનો માથે ચઢાવે છે. આજે ઝોહરાને ત્યાં જવસો છે ને તેથી ખતી હતીને પુલ આગળ કુલોના ક્યારા નજદીક એક તરેલું વાજીંત્ર લઇ ગાતી બેઠી છે ગામન ખલાસ થતાં તેટલામાં તેનો શૌહર સાકીય આવી ચઢે છે. ઝોહરા તેને એલખતાજ પોતાના એક નોકરને તેને હાંકી કહાડવાનો હુકમ આપી મેહેલમાં ચાલી જાય છે. નોકર ઝોહરાના હુકમનો અમલ કરે છે. તે વખત આંધ-લા શાકીયની દયાહીન દોલતવાલાઓ ઉપર હાથ, શાહે બાપીલ તથા વજીર એલોરસ અજમલ સાથે તકરાર કરતા આવે છે હર વરસના ખીરાજના કાયદા મુજબ આ વખતે ઇસરાઈલ કેમે મેહેમુલ સાથ એકસો કુંવારી છોકરીઓ નહી મોકલવાથી શાહની ખફી, અજમલનો જવાબ શાહ ગુસ્સામાં આવી તેને પરહેજ કરવાનો હુકમ કરે છે. એટલામાં ઝોહરા દાખલ થાય છે અને અજમલને પોતાનો મેકમાન ખતાવી તેનો છુટકારો કરે છે. અજ-મલની ખુબસુરતીમાં ઝોહરાની પ્યાર ભરી નીગાહ.

પ્રવેશ ત્રીજો.

શહેર બાપીલ એકાંત રસ્તો.

ખદમાશ કોકળને ખજર પડી છે કે અજરા એક મરદાન વેશમાં અજમલની પુઠે બાપીલ આવી છે વાસ્તે તેને સોધી કા-ઢવા તથા પોતાના બાઇનુ ખુન કરવા કોકળ પોતાના એક દોસ્ત સાથે પાછો બાપીલ આવ્યો છે કોકળ તથા તેનો મેક મીત્ર સે-મ્યુઅલ વાતો કરતા જણાય છે તેટલામાં અધિલો સાકીય આવી પહોંચે છે નેક સેમ્યુઅલનો સાકીયના હાલ ઉપર અફસોસ. તેનો દીલાસો, મામલો ખચકતો જોઇ કોકળ તેને બહાનાથી ત્યાંથી ખેંચી લઇ જાય છે બાપીલ મરકાનનું આવી પહોંચવું. શાકીયને જોઇ તેનાં દીલનું ડંખાવનું પોતાના આજીમ ગુન્હાની તોજેજ અજ-મલ આવે છે કોકળનો એક નીચ સાચો તેનો જાન લેવા આવે

હે મરઘાનની મદદથી અજમલનો બચાવ બાબીલ ઇસરાઈલ રહે-
વાસીઓને અજમલની ઉશ્કેરણી તેઓનો મક્કમ કરાવ લખાઇ.

પ્રવેશ ચોથો.

મજનુનો બનાવટી બંગલો.

જમલ જમલોલને આજી નાખવા એક સુંદર ફરનીયર સા-
થેનો બંગલો તથા એક બે રાજાંદા નોકરો મજનુએ લાડે રાખ્યા
છે, જમલોલનું આવી પહોંચવું. તેનો લાડોનો નોકર તેને એક
બનાવટી કાગળ પહોંચાડે છે મજનુનું કાગલ વાંચી ઢોંગથી રડવું
જમલોલનો અધીરાઇ. મજનુ તેને જણાવે છે કે એક ખાનદાની
છોકરી તેની ઉપર આશ્રક છે. પણ તેણીનો કાઈ ચાલી નહી હો-
વાથા તેણી મારી સાથે લગન કરી શકતી નથી. જમલોલની મદદ,
હું પોતે તે છોકરીનો બાપ બની તારા નીકાહ કરી આપીશ
એવી કબુલાત. જમલોલ આગાહ છટકામાં.

પ્રવેશ પાંચમો.

ઝોહરાનો મહેલ.

અજમલની મહેમાનદારી ઝોહરાને ત્યાં જવસો વઝીર એ-
લોરસને પણ આમંત્રણ અજરા મરઘના લીમાશમાં છુપાતી ભ-
રાતી આવી અજમલને જણાવે છે કે “ સંભાલ તારો ભાઈ
તારો જન લેવાની ગોઠવણમાં છે ” અજરા ત્યાં કેમ આવી તે
પીછે અજમલની અગમચાળી સામેથી ઝોહરાને આવતી જોઇ અજ-
રાનું છુપાઇ જવું અજમલપર ઝોહરાને આશ્રક જોઇ એલોરસની
અદેખાઈ, છુપેલી અજરાપર એક ગુલામની નજર તેણીનું જાહેર
થવું અજરા એક છોકરી છે એમ જાણી ઝોહરાનું અજમલપર
ખુશ થવું. અજમલને કેદ પકડવાનો હુકમ અજરા ગુલામ તરીકે
ચંડાલ એલોરસના સ્વામીનમાં.

પ્રવેશ છઠો.

જગલોલનું મકાન.

મજનું—એકરતના લેખાશમાં લયલાને મલકા આવે છે. અને જાણાવે છે કે જગલોલ ખુદ આપણી શાદી કરી આપવાનો છે. લયલા મજનુંનો ઇશક મહોબતની મરતી જગલોલનું આતી પહોંચવું લયલા ઝનાના લેખાશમાં આવેલા મજનુંને પોતાની માસી તરીકે ઓળખાવે છે જગલોલનું લયલાના હાથ ઉપર વેચાવું. મજનુંનું ફરાર થવું જગલોલ લયલાને જાણાવે છે કે “ મારો ટીપચલો ગમરૂ દોસ્ત એક માં ખાપ વીનાની છોકરી સાથે શાદી કરવા ઇરાદો છે. વાસ્તે હું છોકરીના ખાપ બનીશ. અને તું છોકરીની માં બની મજનુંને ધરે જઈ સંઘલી તબયારી કરી રાખ ” લયલાની ખુશાલી દરદીને લાવતું વધે ફરમાવ્યું.

પ્રવેશ સાતમો.

ખાખીલ એલોરસનો મહેલ.

અમલ પરસ્ત એલોરસનું શરખ પી અને મસ્ત બનવું અજરાને હાજર કરવા એક ગુલામને હુકમ કોકમનું મલકા આપવું તેને બહારજ ખોટી રાખવાનું એલોરસનું ફરમાન અજરાની લાજપર એલોરસનો હવસી હુમલો પાક અજરા તેને તુછકારી કાઢે છે અજમલનું ગુસ્સા સહીત આતી પહોંચવું અજરાનો ખાયાવ એલોરસ અને અજમલ વચ્ચે તકરાર એલોરસ બહાર ઉભેલા કોકમને બોલાવી મંગાવે છે અજમલ તથા અજરાને સાથે જોઈ કોકમનું તપી જવું લાખઓ વચ્ચે ઝપાઝપી કોકમનો એલોરસ પાસે ન્યાય માંગવો ઇનસાફનો અવાજ સાંભળી એલોરસનું છુરખા સહીત બહાર આવવું એલોરસ કપટથી અજમલ તથા અજરાને પરહેજ કરાવે છે. એલોરસ વચ્ચે પડે છે અને અજમલને મનાવે છે કે જો તું મારો ખ્યાર કણુલ કરે તો હું તુંને રીહાઈ ખખશું અજમલનો ઇનકાર એલોરસનું પરીમાન થવું આવ્યા એક નેક ઇનસાનને દુઃખ દેવું એ પાપ છે એમ સમજી અજમલના ખયાવપર આમાદા થવું ખુખમુરતીની દેવી ફરેખી ફરાહ

એલોરસને અરજ કરે છે કે આ બંને જથ્થને માફી મળજીવી
આધિક્ષ એલોરસરતુ ફરદાની ખુશ્કુરતી પર લોભાવું તે એવી
શરતે માફીપત્ર લખી આપે છે કે બંને જથ્થને કેદમાંથી રીક્ષ
કરી ગુલામી ખજાનમાં વેચી નાખવા પછી ખરીદદાર તેઓનું મને
તે કરે એલોરસની કબુલાત.

પ્રવેશ આઠમો.

મજનુનો શાહનો બંગલો.

મજનુની શાહનો દીવસ પરાજીઓની ધમચકરી રામચગી
રાનો નાય લયલી દુલહન બની આવી લાગે છે. મજનુએ રાજ
ઉપર રાખેલી એક છુટીયા લયલીના કપડામાં હાજર થાય છે
કાજનું આવવું લપહીને ખરી દુલહન સમજી જગલોલ તેની શાહી
મજનુ સાથે કરાવી આપે છે ગંભીર ઘોડાલો લયલીના કપડામાં
સજ થએલી છુટીયા સાથ જગલોલનો પ્યાર આધલે બહેઈ.

પ્રવેશ નવમો.

બાબીલ કેદખાનું.

અજમલ અજરતનું બંદગીમાં મશગુલ થવું જરૂર નેએને
કતલ કરવા આવે છે અજમલ પહેલાં પોતાને મારી નાખવાની
અજરતની બાહીસ ઓઢરા માફી નામાં સાથે આવી લાગી બંનેનો
છુટકારો કરે છે ગુલામી બાજારમાં કુંચ.

પ્રવેશ દસમો.

બાબીલ ગુલામી બજાર.

અજરા અજમલનું લીલાઉથી વેચાણ શહેરીઓ એલોરસ
કાકા અને વીજેરેનું આવી પહોચવું પહેલાં અજરાનું લીલાઉ
કાકા અને એલોરસ વચ્ચે હરીફાઈ એલોરસ આખર અજરાને
ખરીદદાર અજમલનું લીલાઉ ઓઢરા (ફરદા) છુરખો પહેરી

આવી લાગે છે તેલું બધી ખોટી ઠાંમતે અજમલનું ખરીદ્યું
ઢોઢરાને ફરકા તરીકે ઝોલખી કાઢ્યો. પસતાવું, કર ને ને.

અજમલનું બાળીલના ઇસરાઈલ, લોહાને ઉઠકેરવું તેની ફતેહ
ઝોઢઝોઢ બલવો તલવાર બાજુ ઝોઢ ઇસરાઈલ ઝોલોરસને મારી
નાખે છે. ઇસરાઈલોની ફતેહ બાળીલોનની હાર અજમલ તથા
અજરા સાથે સરવેનું શીલીસટાઇન નહાલી જવું. ટેન્નો.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ પહેલો.

શીલીસટાઇન ચોક, રસ્તો.

આજે શીલીસટાઇનની દરબારમાં અજરા અજમલનો ઇનસાફ
થવાનો છે કોઢખ પોતાના દોસ્ત સેમ્યુઅલને ખોટી સાક્ષી આપવા
આજીજી કરે છે.

પ્રવેશ બીજો.

શીલીસટાઇનની અદાલત.

અજરા અજમલપર કાનાખોર કોઢખનું નીચ તોડમન અજ-
મલનો આપ શોકત પણ કોઢખ ફરેખી વાતો સાંભલી અજમલને
મુન્હેમાર ઠેરવે છે અદાલતનો ઇનસાફ આરોપ સામીત થયાથી
ઇસરાઈલ રીવાજ મુજબ ખંતેને મોતની સજા ફરકા મુરખો પ-
હેરી આવી લાગી દાઢ ચહાએ છે તે જણાવે છે અજમલ વિપર
ને આરોપ છે તે ગંબીર મુન્હાનો ખરો આરોપી કોઢખ છે કોઢ-
ખનો ધભરાટ ફરકાવું બહોર થવું સાકીમ મરકાન વીગેરે આવી
કોઢખના પાપો ખુલ્લા કરે છે. કોઢખની અજલ, દુન્યાની દમ-
બાજીથી કંટાલી ગયેલો કમનસીપ સાકીમ બહોર પી આપવાત
કરે છે કાનાખોર કોઢખ પોતાનું આવી બનેલું ખોટું ખુલ્લા ખંજર
સાથે ફરકાને મારવા ધસે છે. ખુલ્લતનો ઇનસાફ સાકીમની લા-
કની ઠોકર લાગતાં કોઢખનું પડી જવું તેનુંજ ખંજર તેના જીવ-

રની આર પાર. કર ને જો તેનો જાખલો પસોમાન ફરકા પાડી
વહેલું જરેર પી અશ્વપાત કરી ચોવાના ખાવીકની લાજપર ફુટી
પડેલું. હક પડસાથ.

પ્રવેશ ત્રીજો.

જગલોલનું ઘર.

જ. લોલ લયલાને જુરખો હિયકવા કહે છે પણ જરખરી
તો ને એક જુઠીયા છે. આખર જગલોલ નીકળ ખેંચી કહાડે છે
અજબખીનો આંચકો. ધરતીકંપ. આ કેળું ! લયલા કહાં ગઈ ?
જુઠીયાને માર તેનો શેર બકોર. લોકોનું લયલા મજનું સાથે
આવી પહોંચવું મજનુપર પોતાની ખાયડી નસાડી લઈ જવાનો
આશંક લયલાનો ખુલાસો જગલાલ સાડી એકવીસસો ને આઠ
આઠ લઈ મને તલાક આપી મજનું માથે મારી માઢી કરી આપી
છે, દરકતી પુરાવો જગલોલનું જુદા પડવું. તેનું માહેતમ કાસ
મતનાં નામનું રૂડન, મજનુને નામના જાણ માં.

પ્રવેશ ચોથો.

ફીલિસટાઇન શાદીનો જલસો.

અજરા અજમલનાં વગન શાહે બાખીવનો પત્ર. ઇમરાઇલ
ફામનો ગુલામગીરીમાંથી હમેશનો છુટકો દસ્તે ઝાલીમ નાબુદ જુલમે
નારવાનો આદ શાદી અને આજઢીના શાદમાનીનો જલસો.

સમાપ્ત.

બનામે ખુદા.

ધી ખટાઉ પારસી નાટક મંડલીના

સર—ફરોશ.

નામના ખેલમાં ગણતા ગાયમે.

અંક પહેલો.

૧

મૌલા બારી સબકા, કોનો મકામેં તેરાહી ચમકે નુર
શાનો સીકત તેરી રમ, સબ કરતે ખાલીક તું હયે પાક, મૌ
તુ હયે સત્તાર સારે આલમકા, તું હયે કીરલીગાર
રખ્યે અકબર હમ તેરે નીસાર
લાજ વાલ તુ હયે, સબકો હયે, સબકો હયે એક દીન ફના
બવેદાં સદા હયે તુહીં બકા—મૌ
તેરી શાનો શૌકત આલી અજમત હયે
કર રહેંસ હમપે, કયા ખાકી કયા નુરાની
યે સબ તેરીહી હયે ફુરત, સનહ, તેરી
રહેમત, તુ પાક બ કરીમે રહીમ હયે
સબ હયે તેરે બન્દે, તુકાં હયે આલા, ઔલા—મૌ

૨

બનો ગુઈયા રસવાલી, રસવાલી મદ ખ્યાલી
મતવાલી, નએનનમેં લાલી—બનો
બનકર કહું અઠલાલી, બતીયબ કસ અમમલી
મોહે નાહી અમે હેંક

અવ લલચાવે ચીતહું લલવે, ન ભાવે મોરી બાલી
બાલી હું મંચે બોલી ભાલી—બનો.

૩

આંખે ન જીને દેગી તેરી ફીતનંબ તુએ
જન ખીડકીયોસે આંખ રહી હુએ કબ મુએ
તેએ નીગાહે ના જને તાંકા હુએ કયા મુએ
મેયા ખુલા રહી હુએ ખુશીસે કબ મુએ
કતલ મુએ કરડાવારે હાં પાસ ખુલાકે, નજર મીલાકે
ન છુરી તલવાર ન ખંજર, ન લીએ હાથમેં ભાવારે
તીરે અઢાસે કરગએ ખીસમીલ, ચુટકીસે દીલ મલડાલા
રેહાં પાસ ખુલાકે નજર મીલાકે—કતલ

૪

હું કયા તુમસે મેરી બન, મેરા કચોન કાતીલહુએ
સુકદંદર હુએ, અહું હુએ, આસમાં હુએ, આપ હુએ, દીલ હુએ
ન મરકરલી મીલેગા ચએન, તેરે બાદ મદફનમેં
અરે ચો બનેવાલે, કયા લીએ બતા હુએ દામનમેં
કએસે કટેગી રતીયાં, હાં સર્ખયાં,
નીસદીન તુએકો યાદ કહંગી, નાહીં ભુલુંગી બતીયા
ભુલ ન બના મુઝકો દીલઆરા, લીખખા કરોએ પતીયાં કએ

૫

સમર ખીના મુએ શજર બનાયા
યા ખુદા તુહો ફલ અતા કરદે—
રહેમત આપની મોલા બરસા
તાકેહો શુલશનમેં ફરહત
દામન બરદે કુલોસે સુન અરજ ચે—સમર

હસવા લાઈ, પેટ બડાઈ, ખાઈ જલેખી ઐર શીર પાલ
 રખણુ શીર મોટર ગાડી, પીઈ મીઠી તાડી
 મેં કુટી ટીપ બતાઈ મેં ડખ્યા ઉડાબઈ
 મોટા હું જેસે ભેંસા, રેસર હોવે મેરા નામ

કોરસ.

છાપા માઈં એયસા મંય ઉલટા સીધા, જખલુંગા થું સલામ
 હોવેંગે સખ ગુલામ
 ઓયુ કાલા નેટીયુ કહેકર સખકો કરડાલું હલાલ
 સાત ખટારે બર બેંકર મંય બન બહ પૈસેકા કાલ
 નંબર તેરા, યા અઠારા, ટીપ હચે મેરી અડુ તારા
 હસને છતા વોહલી હારા, મેનેજર
 હું બેંક ઓફ ધી કંગાલ

૭

પ્યારી મેરી બેરૂછ, ખાના કલી ન પકાચે
 બેટેસે છયાહા ચાચે, કલી જુતીયાં લગાંચે
 સમઝાચે, સમઝાચે બલી મીલી બલી

અમ્માસે બેરૂ બલી સચ હચે બાઈ બન
 મેરે તોયે કાનમેં, કુંક ગયાં શચેતાન
 જોં બાઈ મીયાં લગી જુરા હચેરે
 મંય કુંરબાન મંય કુંરબાન, બડી નેક બીવી બન

૮

સારી ચોપટ કઈં દુનીયા, હુટે દીલ આ બારી, બારી
 હમમેં બે ફસા ન બચા, ન છયા મંય હું શીતના આલમકા
 પલ બરમેં હર ઘર છલ ડાલું, રહેમ ન મંય પાલું
 દીન રાત કઈં વોહ જફાપે જફા હું અબચળ કયામતકા

મકાલીએ સૂચે બનકા સુધી કસમે ખાના
અચ્છે અચ્છે કોણી ભાષાએ હમ દેકર લરે લાવ
તોળા તોળા કરકે મુલ્યે કરના
હુશમન લરકા, દરકા, રતકા મંચ આંખ હું જાહેરીલા

૬

સખીરી મોરે જોખનવાપે આએ રંગના
ભાંવે ખીચ લીએ આન ખાન—સખીરી
દેખા મુવેકા બુડડાપા, જલાપા; ધડકે છબરા
લર આગંતો હું જોખર—સખીરી
કધર ઉચર ખીલી કલીયાં, ઉમંગ જોખન
કસ મસકર છુવાંએ, છુપત જાએના
નીસદીન અખ પીયા ખીન મોહો ખીરહ અગનજરે
જાયા કલ પાએના—સખીરી

૧૦

લાયા લાયા, ગળખા, વીન નીકલા ઘોડા મેરા
અમકા છીસમતકા તારા
લાયાહું કીસમત અચ્છી, લાયાહું જોરે અચ્છી
લાયા અચ્છા હોસ્તદાર, વીલેકવન સુડ મોટરકાર
જલેંગે અજોજસ્ટયાર, આખીલી ન હું ઉધાર

શેર

યેહી ધુન હએ કે અખમંચ રેસમે ઘોડો ઘોડાંઉ
ખસીહું મુશકી ઘોડા નામ મકંડા ઉસકા રખવાંઉ
વોહ પહેલે હો પીલેસ ઐર બાદ કયમે વીનમે કરવાંઉ
મખા જખ હએ પરજંટ પાકે ખાલી હાય મંચ આંઉ

૧૧

ભારે નીકર વાહો ખડે અચ્છે, નીરે લુચ્છે
કચોલી ખતીયાં મોતે કરત હો

મોસે શર કાઢે કરત, માનોજી મોરી બતીયાં
લાગો છાતીયાં દીન રતીયાં બરે.
બાત ઘાત એસી કરત લાજ લેત હુએ મેરી
હેયે ખોટે કરમ કરો આર સંગ, આવે નહીં લીટાઈ રે
છોડો અખ બતીયાં, નીરલજીયાં, અખ છોડો બતીયાં
મન મતીયાં, સગરી—અરે

૧૨

ખીનતી સુનો મોરી, ગુન ગ્યાનસે ભરધ્યાં
સુને ધન ક્યોન મોરી દુખકે હરધ્યાં—ખીનતી
ગોહુએ બડે રતખીર, પરહુએ મોહ નાહીં ધીર
દુશમન હુએ સખવા, બેયર ધરધ્યાં—ખીનતી
મોહિ પડત નહીં ચ્યેન; દુખસં બહત હુએ નચેન
તુમનો દો પ્રેમ પીતા જનમકે દંતધ્યાં—ખીનતી

૧૩

ગચ્છેખાની બદ ફીરદાર
હુએ તેરી બેખાકી, યે તેરી ચાલાકી, યે તેરી સફાકી,
નાહીંબર, નાગનકી કુંકાર, બેથક હુએ—ગચ્છેખા
દેખુંગા, દેખુંગા મંચબી કહેખા મકકારકો
ખાર બર બદ શખાર, સુરદાર, ના બકાર, અધ્યાર
કાટુંગા છાટુંગા, દેખના તેરી નાક ચોટી
અખ રહેના હોશીયાર—ગચ્છેખા.

ફોપ.

અંક બીજો.

૧૪

કર ગલીયન બીચ સાજન ફેરા
તેરે દેખનેકો છયા ચાહે હોએ મોરા
બીન દેખે હોત હોએ દુખ ધનેરા—કર
કલ નહીં છયા પાએ અબ દીનરાત મોરા
પ્રીરત હું હર હો ગમકા સવેરા—કર

૧૫

દુખવા કાનન ગાજે, હર રંગ ઢંગ દેખા ભાલા
ગતસે મોરે નએન લાજે—દુખવા
ધન દોલત આર માલ સખ તજ
હર અભાગન હું અનાથ, રૂપ જોખન અમ ન ભાવે
તડપત હું નીત સાજન કાજે—દુખવા

૧૬

કદી આઉંદા, કદી નહીં આઉંદા, વેતુ કેડી ગલેં શરમાઉંદા
ધર તેરા અપણા, વેમાઈયા—કદી
વેમાજાર વકેંદા તકડા, નાવે સોણા તે નાવે પતલા
અંખી મસ્તાનીયાં, વેમાઈયાં—કદી
હોયી માડીતે દુધ પાઈ રીડકા, મેનું સારે ટખર દીયા ઝીંદકા
તેરા દીલાસા, વેમાઈયા—કદી
તાને મારન સાનું ચતરા, લએવએ માણ તે સોરેં વખરા
દીઠા તેરા નખરા, વેમાઈયા—કદી

૧૭

જોખન મેરા રજકર દીનો, છુઠડે સુવેસે મંચતો હારીયાં
ભોંડી સુરત વાકી મોહકો ન ભાવે
નીસદીન દુખ કબતક ઝેલુ, મોરી છતીયન બર બર આએ
સાજન ગર કોઈ પાઉં, વાપેબલ ભાઉં, ગલેસે લગાઉં

છેલ સંઝ રંઝ રલીયાં ખેલું ખુડે ખુચટકા મુંહ ખુલ્યાઉ
 બાલમંપર તનમન વારું, છતીયા લગાઉ
 મરે બમંયા ઠારું—જેબન

૧૮

ઓ સીતમગર મત અકડકર, ચલ સંભલકર
 બાબ પરેબા મુવે, તુને ક્યા સમઝકે કહા
 અરે ઓ મુવે તુને ક્યા સમઝકે કહા—ઓ
 મયે હું તેરા શોહર ઔર તુ હએ મેરી બીબીજી બીબીજી
 બાબ પરેબા મુવે તુને ક્યાં સમઝકે કહા અરે ઓ
 કરમ કર મેરે હાલપર એ કરીમ
 તુ હએ દુરયોધન ઔર મંય તેરા લીમ
 કયુ જવાની ખોરહે હો શાહ માની કે લીએ
 યહાં તો મંતુ રોરહા હએ તુઝ દીવાનીકે લીએ

૧૯

મંયને પુછા કેકલે કીજેગા, હંસકે ફરમાયા ઉસને આંખોએ
 ઇતના કહેતેહી કલ કરડાલા, ઉસને આંખે મીલાકે આંખોએ
 આ લગબ કલેજે નાલ યાર મંય મરદી બનીયા
 કજલા સુરખી, ખમ, બુલકાનું હાર સીંગાર લગાએ
 ખોલકે ખીડકી દેખા તેનું કેરી રાહી આંખે
 મંય દીલ દેકે પચ્છતાઇ યારહે તાને ખાનીયા
 ગુન્યા હહન ખુશઆબ હંદાને ચરમે તો આ હુએ
 બુફે દરાજે કામ તેનાજે કહહેતો દીલ બુએ
 તુખીયા બયાં કુનશાહ મરા બકરામ એ બના
 છડી અસાં જો ડેસ વીયો તુ સાડેખ તાજ, મયેબ
 કીધા અસાકે છેહ જડેખે તડે આસરા કેબ
 મું તોજી રહમે પ્રાણ છડું સેઅયબ કીસલુલા
 વોદ એ ખેજંટ, ડમટ દંઝ ખી હેવી કલાઉટસ

આમ એકીરોગ એક એ વોકે તોય હીમ સહ મોહ
હી વીલ કમ ધીસ ઇવલીંગ એન્ડ વીસ્ટુ ફીંગ સ
પેગ એફ વીસકી, એન ધી ટર્ફ લોન રેનીંગ

અંક ત્રીજો

૨૦

પહેલે અકલપર પથર જમાનેકી દોરંગી હોયે
મીલે ખુદ રેસમે બાકર, જમાનેકી દોરંગી હોયે
ફંચા ભોલા શીપાર ઈમ માલળી હુન્યાકી રડકીમે
મુરીદશક રહે ખનકર, જમાનેકી દોરંગી હોયે
ન યુ તીરે હવસ છેડા કે મળી ચડો પુરં હોયે
સી તરે માડો નીલકર, જમાનેકી દોરંગી હોયે
ચેહ નીકલો કાલી નાગન ચાર તુ તરે આલો નીકલો
નમર જાહર ગોહરપર જમાનેકી દોરંગી હોયે
તુમહારે કીમતી આસુ ચકાએ એવ આના ગર
તો શીર તુમ સખસે હો ખડકર, જમાનેકી દોરંગી હોયે
ફના હોયે ખાકી પુતલેકા પડા હોયે બા . ગફલતમે
હંસો ગાશીલ મુસાશીરપર, જમાનેકી દોરંગી હોયે
ચેહ નંક અંબમ મેરા તંરે દીલપર દાગે હસરત હોયે
નમર ખુને જાગર પીકર, જમાનેકી દોરંગી હોયે
હુવા ફરહાદ જએસેખાર શીરીક ન મીલનેસે
મુહી ફાંડુંગા અપનાસર જમાનેકી દોરંગી હોયે
ખનાયાયા ખુદાને સાથ લએલા ચાર મજનુકા
જબહીતો લે ચલાં આકર જમાનેકી દોરંગી હોયે

